

La història interminable

A punt de complir vint anys, EL TEMPS publica el seu número 1.000.

Tota una celebració de vida per a la cultura catalana.

Un tribut als lectors de la revista, als treballadors i als responsables.

Una fita per a un projecte essencial i inspirador. I, per damunt de tot,

un homenatge a la sang i a l'ànima del setmanari: al seu periodisme.

A dalt, una de les in comptables presentacions del projecte de creació d'EL TEMPS, una aventura en la qual ben pocs confiaven. A sota, imatge de dos dels primers equips de redacció.

JESÚS CÍSCAR / EL TEMPS

“E speràvem EL TEMPS com qui espera l'arribada d'una criatura que no saps quina cara tindrà.

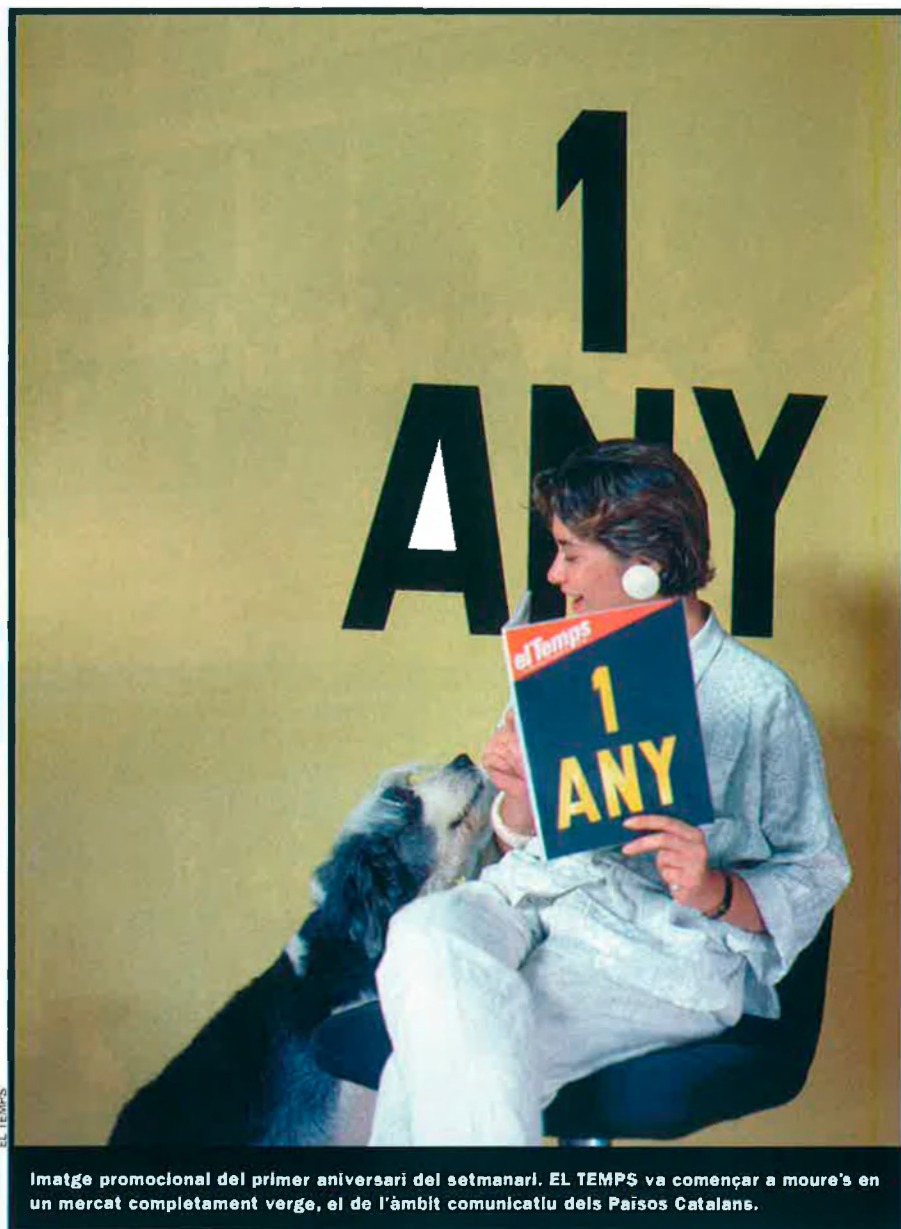
Va nàixer amb uns colors bastant poc atractius, era esquifit i de poc pes, no sabia somriure, no estava clar si venia ple de salut o si estava destinat a una vida efímera. Però era la nostra criatura. I ha viscut, ha millorat de pell i de color, i ha crescut, està a punt d'entrar en una robusta adolescència, si ho comptem en anys, i en sòlida maduresa, si ho comptem en substància.”

L'escriptor Joan F. Mira escrivia fa nou anys, des de la seua pàgina final d'aquest setmanari, aquestes paraules, quan EL TEMPS arribava al seu desè aniversari. Aquella incipient adolescència s'ha convertit en una potent joventut, i aquella sòlida maduresa, en un esdeveniment: avui, no hi ha en tot el país un altre exemple periodístic que conjugue amb tanta incorrecció política la reflexió, el risc conceptual, el compromís i l'agosament. És l'estranya benedició d'EL TEMPS, convertit, gràcies a la independència que li confereixen les seues característiques —revista crítica i de país que uneix la informació local amb la global i que es manté apartada dels grans grups de la comunicació i de la pressió d'aquests— en un element capaç d'arribar a tot tipus de voluntats, de la més elevada a la més combativa. Periodistes tan establerts com Valentí Puig o Joan de Segarra. Mestres de la irreverència com Ramon Barnils. Homenots com Joan Fuster i Vicent Ventura. Eterns aspirants al premi Nobel com Pere Gimferrer. Eminències econòmiques com Fabià Estapé. I un extens nombre de periodistes/escriptors que inclou, entre altres noms, Martí Domínguez, Xavier Vinader, Manuel Vicent o Vázquez Montalbán. Tots s'han vinculat a aquesta casa en un moment o altre de la seua vida i, amb llibertat, s'han expressat en les seues pàgines com han cregut convenient. Respecte i reconeixement, i la simpatia fascinada que desperten els somnis impossibles quan sembla que, en un moment o altre, poden fer el salt i convertir-se en reals: aquests han estat els avantatges amb què ha comptat

EL TEMPS per seduir els uns i els altres. Òbviament, la creació d'un espai comunicatiu d'actualitat per als territoris de llengua catalana –perquè això, en tota la seua amplitud i profunditat, és el que ha germinat al voltant de la iniciativa d'aquest setmanari– ha resultat un projecte hipnòtic. Ara bé, no hauria pogut consolidar-se sense el periodisme.

Un periodisme diferencial, enriquidor, amb capacitat d'aprofundir en el seu entorn, un periodisme que, en no poques ocasions, s'esmenta, s'observa i s'estudia als seminaris acadèmics de les facultats de comunicació. Una matèria narrativa que, al llarg d'aquest miler de números, i amb més pujades que baixades, ha brillat amb ràbia i sorpresa, i ha impulsat molts dels qui avui són grans escriptors d'informació del nostre país. Alguns dels reportatges més significatius en català dels darrers vint anys han estat escrits a EL TEMPS per alguns dels més recomanables periodistes dels últims temps. Fàbrica de promeses de la comunicació? Succionador d'obsessions romàntiques? Escola alternativa de periodisme? Casa sagrada de l'esperit de Ramon Barnils? Tot això és aquest setmanari. I un univers de més coses.

Com crear del no-res. Un univers que fa voltes sobre el cap d'Eliseu Climent, editor del setmanari. Reconeix que, de tots els projectes que ha fet realitat, EL TEMPS és el seu preferit. Al món, la dècada dels vuitanta va ser la de Thatcher i Reagan. A casa nostra, la de l'esperança nacional i democràtica. I calia aprofitar-ho. El matrimoni i binomi format per Eliseu Climent i Rosa Raga havia destacat ja per aglutinar i propagar les ensenyances i obres de gegants valencians com Renau i Fuster a través dels Premis Octubre i de la llibreria i editorial 3 i 4. "Però nosaltres érem gent de papers, i necessitàvem un paper que creara un pont per al nou espai cultural que volíem definir", explica Climent. És a dir: un espai modern, de progrés, hereu del moviment de renovació nacional dels anys seixanta. "Ara –explica Eliseu–, quan ja hi ha TV3 i les editorials es mouen a través d'un mercat de Països Catalans, podria

Imatge promocional del primer aniversari del setmanari. EL TEMPS va començar a moure's en un mercat completament verge, el de l'àmbit comunicatiu dels Països Catalans.

**Els promotors
d'aquest
setmanari tenien
clar des del
primer moment
que el centre
neuràlgic havia
de ser València**

semblar un projecte que tinguera possibilitats, però en aquell moment semblava una tasca gairebé impossible. L'últim setmanari en català que s'havia publicat era del 1932; naixíem d'un enorme desert." "Ha estat i és molt difícil –opina l'editor–, però l'esforç paga la pena, tant pel mateix projecte com per tot allò que aquesta empresa ha inspirat com a nou model de comunicació nacional."

Així, Climent, i els qui li feien costat, pensava que "el paper" havia de reunir la connexió entre els nostres territoris i la profunditat periodística i cultural que omplia els setmanaris internacionals, i

Dues imatges de la celebració del número 100. A dalt, Rafael Mansanet, president del consell d'administració, llegeix el seu discurs al claustre de la Universitat de València. A sota, la festa a Barcelona. Hi ha presents, entre d'altres, Josep Tarradellas i Jordi Pujol.

IRONO / DOMÈNEC UMBERT

amb la investigació que, en aquella època, oferien els setmanaris espanyols. La moneda havia de tenir dues cares, la global i la local, i les dues havien de formar part del mateix cos.

Però, què hi ha de la llegenda que indica que el nucli pensant d'EL TEMPS volia fer, inicialment, una ràdio en català, en comptes d'un setmanari? "No és cert –explica Climent–. De fet, dur a terme aquesta idea m'espantava bastant: ens vam plantejar aquesta possibilitat, però, la veritat, ens vam alegrar quan no ens concediren els permisos

Joan Fuster va oferir una pesseta al projecte d'EL TEMPS. "Per al temps que ha de durar...", ironitzava

necessaris per fer nàixer l'emissora." "Això ens va empènyer cap a altres opcions –recorda l'impulsor dels Premis Octubre–. Un diari resultava impossible per totes les despeses que duia implícites, una revista mensual no tindria influència. Tot apuntava, doncs, cap a la possibilitat d'un setmanari; i més en un moment en què la premsa d'aquest format vivia una època daurada. Vam elaborar, a través de la Facultat de Sociologia de València, una enquesta que contestaren 10.000 persones, sobre com voldrien que fóra el setmanari –algunes publicacions filles de la transició havien estat bilingües–, i va ser ben rebuda l'opció que fóra en català. I ens vam decidir a buscar un lector culte, progressista, relativament jove..., un lector modern."

Per aconseguir finançament calia convocar la voluntat de tots els qui desitjaven un projecte semblant. Joan Fuster va oferir una pesseta. "Per al temps que ha de durar... –va ironitzar, mestre com era de la causticitat–. T'ensorraràs." Aquesta era la frase que més va escoltar Eliseu els primers anys de la dècada dels vuitanta, i que molts pronunciaven amb veu de tro només de pensar en la pretensió d'una revista en català que poguera imposar-se a la divisió mental que duia implícita la parcel·lació autonòmica. "Era molt complicat –evoca l'editor– perquè la resistència al franquisme havia homologat tot allò que estava relacionat amb el català; ara, les autonomies havien dividit el territori en tres virregnats. Gent sensata com el conseller català de Cultura, Max Cahner, ens deia que el projecte no podia ser, Fuster només pensava que el tema no podria arribar enlloc si es tractava d'una revista regional, i a més, es preguntava: però, qui hi ha d'escriure, si no hi havia periodistes que escrigueren en català a València?"

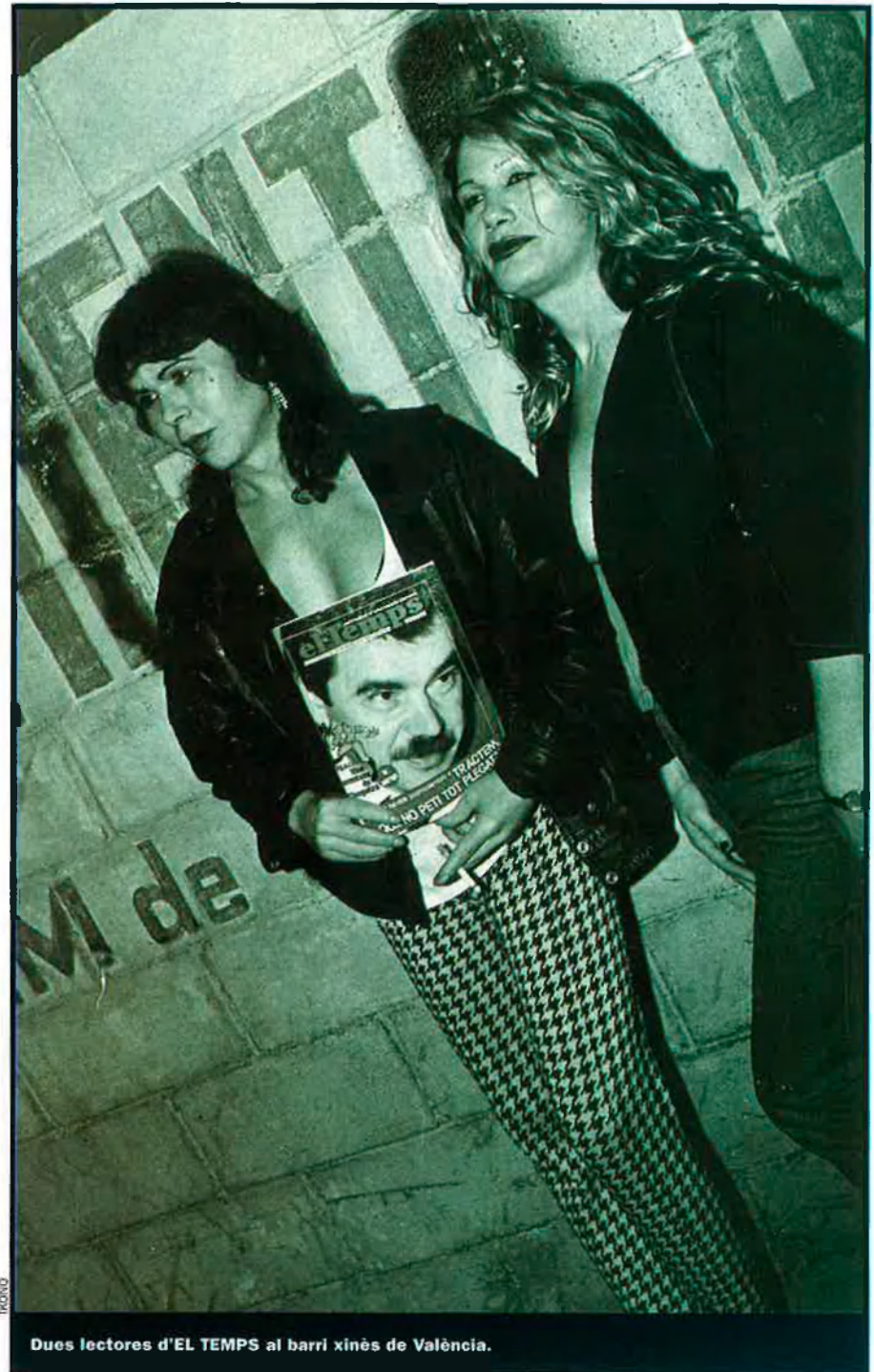
Malgrat les suspicàcies, Fuster hi va donar suport, com també Josep Vicent Marqués i no tants altres. El llibreter Carles Jorro i l'empresari Rafael Mansanet formaven, amb el matrimoni Climent-Raga, allò que Eliseu anomena "el grupet", és a dir, una mena de conxorxa fundacional valenciana. Perquè a València és on hi havia d'haver el cor

de la criatura, la seua redacció embrionària. “L’objectiu era establir redaccions als punts principals del país, però l’origen de tot era a València –diu Eliseu–.” “L’any 1984, l’any en què naix EL TEMPS, vaig visitar el president del Consell Insular, Geroni Albertí, per explicar-li que volíem fer una revista per a tot el país. Ell em va dir: ‘Mire, Eliseu, això no es pot fer des de Barcelona, perquè allí no ens entenen. A les Illes no tenim la suficient força demogràfica. S’ha de fer des de València.’ I a això ens vam dedicar.”

Hi va haver ciutadans compromesos que van col·laborar amb el finançament de la criatura. “Creàrem una societat anònima per a la publicació –diu Climent– que havia de tenir una mínima estructura empresarial i un consell d’administració que decidiria els moviments.” La redacció s’estableix a la cèntrica avinguda de Baró de Càrcer, en un originari espai reduït, amb màquines d’escriure que semblaven de pel·lícula de sèrie negra, amb dificultats de tota mena. Però, això sí, amb una dedicació apassionada. Es fan alguns intents no venals –números “0” i “00”– de publicar un primer número, però aquest sembla que no arriba mai. “Era per por –diu Eliseu–, teníem molta por.” Rosa Raga, finalment, és la que dóna l’empenta definitiva a la decisió i l’exemplar inaugural d’EL TEMPS arriba al carrer el 28 de maig del 1984, “a un pas de l’estiu –diu l’editor–, un moment que no ajudava gens a donar a conèixer el producte”.

“Esquifit i de poc pes”, efectivament, així era el setmanari. Hi predominava un blanc i negre esmorteït sobre un paper poc atraient. Però la història havia començat.

Futures estrelles. El primer director havia de ser Francesc Pérez Moragón, home que provenia de la revista *L’Espill* i del camp de l’erudició. Amb ell, uns quants redactors que anaven a trobar bones dosis de reconeixement en el futur. Climent buscava en les editorials, en les revistes comarcals, en la premsa tradicional, en les universitats, on fóra, per trobar gent jove que poguera il·lusionar-se amb les perspecti-

Dues lectores d’EL TEMPS al barri xinès de València.

ves d’incidir en les característiques d’un mitjà nou, i amb la idea de fer carrera periodística en català. Per exemple, Ferran Torrent, com tothom sap, escriptor d’èxit; Adolf Beltran, conegut periodista i actual subdelegat del diari *El País* a València, i Vicent Partal, responsable primordial de Vilaweb. Com a corrector iniciàtic, Vicent Sanchis, actual i inescotable director del diari *Avui*. Més d’un

centenar de reporters, fotògrafs, correctors, publicistes, dissenyadors i administratius han passat pel miler de números de la revista. Però aquesta xarxa humana va ser-ne l’origen.

Pérez Moragón, temps després, va escriure de manera inquietant sobre els dos primers anys de la revista, els dos anys en què ell va estar-hi al capdavant: “No hi havia ordinadors, ni fax,

De dalt a baix, participants en un curs de periodisme d'investigació dirigit per Ramon Barnils i organitzat per aquest setmanari; imatge de la presentació d'EL TEMPS a Andorra; Raimon, Maria del Mar Bonet i Lluís Liach, a la presentació a Madrid del suplement d'EL TEMPS 'XXV aniversari de la cançó'.

JOSEP MERIDA / JOAN CLARK / MIGUEL ANGEL TORRES

els articles es picaven amb màquines d'escriure manuals. Les fotografies dels corresponsals i delegats arribaven per correu; les que venien de Barcelona, per mitjà dels conductors d'uns autobusos semipirates que de tant en tant les perdien. El control dels arxius es feia per mitjà de fitxes manuals." "Em demanen algun record sobre aquesta etapa i és l'escassetat angoixosa que ens feia estar sempre penjats d'un fil el detall que més immediatament se m'acut." Altres, en canvi, tenen records més efervescents. Com ara Ferran Torrent. "Jo havia publicat *No empreneu el comissari* a 3 i 4 –recorda l'autor de *Societat limitada*–, i Eliseu em va dir d'entrar a EL TEMPS com a periodista." El primer número, de fet, promocionava en portada un reportatge de Torrent sobre tot el que amaguen les empreses de contractació de guàrdies de seguretat. "Jo anava a la comissaria central de policia, feia amistat amb els responsables i, cada cert temps, em passaven un sobre que contenia els casos més destacats; a partir d'això, jo treballava." "La revista, en aquella època, estava decidint-se per si mateixa. Hi havia dues concepcions internes; una que volia un setmanari molt seriós i cultural, i una altra que el preferia molt obert. Jo, personalment, apostava per una mena d'*Interviú* –d'*Interviú* dels anys vuitanta, que estava molt centrat en la investigació– en català, tot i que sabia que no anàvem a posar dones a la portada. Sempre he pensat que EL TEMPS havia de ser més guerriller i menys culturalista, però jo vaig aconseguir fer les coses que m'agradaven." Torrent, finalment, se'n va anar per consolidar la seua brillant carrera com a escriptor, sense deixar de col·laborar eventualment amb la revista.

Un dels seus companys en aquella redacció, Adolf Beltran, també va escriure llibres anys després. Entre altres, un assaig molt notable que repassa la història valenciana del segle XX, *Els temps moderns*. També havia de tenir cura de l'edició del sisè volum de la *Correspondència*, de Joan Fuster, que publica l'editorial 3 i 4. Durant la seua època a EL TEMPS, Adolf es va ocupar de temes de cultura i política. "La re-

vista no va sorgir de la demanda d'un mercat, sinó d'una idea —opina Beltran—. L'adaptació entre aquesta idea i el mercat potencial no va ser fàcil, i ha condemnat el setmanari a la readaptació constant; al principi, era una revista centrada en la vida valenciana, després s'ha vinculat sobretot a la vida catalana. Estàvem molt il·lusionats per obrir un espai per a la informació en valencià, i pense que la gran virtut del setmanari ha estat la d'oferir un espai que no existia per a un públic que, fins al moment, no tenia veu." "Sempre he volgut que tinguera més incidència en el País Valencià, però per a mi —continua— és un motiu d'alegria la pervivència de la revista, ja que deixa constància de l'existència d'un sector cívic." "Com a periodista —finalitza—, recorde la forta impressió que em va provocar la coberta, al costat de Ferran Torrent, de les primeres extradicions de membres d'ETA des de França al País Basc, i també el llunyà congrés del PSPV en què Joan Lerma va enfonsar Ciprià Ciscar. Em va servir per a no sorprendre'm ara, vint anys després, que les coses continuen igual en aquest partit."

Adolf i els seus companys transmetien les impressions als lectors amb una amplitud que no es donava en la resta de la premsa. Això, el públic ho va agrair amb una fidelitat considerable a través de les subscripcions, un mètode de venda que, en no poques ocasions, ha superat el del quiosc. Al costat d'aquestes vies, la publicitat, privada i institucional —aquesta última via, però, en els casos valencià i balear ha estat marcada per les fluctuacions polítiques— nodria el finançament. "Tot això, i una filosofia —aclareix Eliseu—: la de no estirar més el braç que la mànega."

Barcelona i Palma. I ho ha fet, malgrat que la previsió dels fundadors sempre havia estat que el setmanari disposara de seus arreu del país. A Barcelona, on hi havia d'haver l'altra redacció nuclear de la revista, Climent va contactar amb el gran Ramon Barnils, un dels periodistes que més ha inspirat les distintes generacions d'informadors que han passat per la revista i que, des del principi i fins a la mort, mai no deixaria de

Concert "EL TEMPS de rock", organitzat per aquest setmanari a Barcelona l'any 1986.

"No poses mai una senyera a la portada i paga poc, però paga sempre", va dir Barnils a Climent

col·laborar amb EL TEMPS. Barnils, que, amb la seua carrera i el seu nom, ha inspirat el Premi de Periodisme d'Investigació que avui atorga aquest setmanari, no volia connotacions pamfletàries: "No poses mai una senyera a la portada i paga poc, però paga sempre", conta Eliseu Climent que li va dir Ramon Barnils. Tot i això, hi ha hagut senyeres, "però poques i només quan resultava necessari", reconeix Climent.

DOMÈNEC UMBERT / RARA GIL

A dalt, EL TEMPS arriba a Perpinyà. A sota, presentació del còmic col·leccionable *Macau* en una discoteca de València.

Periodistes com Oriol Domingo, Andreu Carpena i Josep Maria Pasqual havien de servir de gènesi a aquesta redacció que va començar només com a

delegació. "Anàrem a un localet del barri antic que un gran patriota –no diré el nom– ens cedia per 30.000 pessetes, que, per a l'època, no era poc. Després

ens assabentàrem que al carrer Pelai hi havia un altre local molt més barat, i ens hi traslladàrem; però un dia descobrírem per què era barat: la gent de l'aparta-

ment del costat, un espai separat només per una paret de Novopan, es dedicava a traficar amb droga allà mateix.” El lloc resultava idoni per fer periodisme de successos, però EL TEMPS va canviar de seu fins a trobar un apartament funcional que li permetera créixer sense tanta emoció.

La instauració d'una seu a les Illes va ser el pas que havia de completar el mapa editor de la revista. La redacció va quedar establerta a Palma, primer, en el local de l'Obra Cultural Balear, i més tard i definitivament, en espais propis situats al centre de la ciutat. Miquel Payeras, amb la seua ironia i solidesa, havia de consolidar-se en poc temps com el redactor bàsic per entendre el dia a dia insular.

L'energia del caos. De tornada a València, l'esperit de la redacció es va accelerar l'any 1986. El director Pérez Moragón va deixar la revista. El seu substitut va ser Vicent Sanchis, que ja havia saltat a la professió en què més tard destacaria: la direcció d'equips periodístics ben elèctrics. Perquè, de trons i llamps, ja n'hi havia molts. Els produïa una redacció en què hi havia Vicent Partal, que unia en l'àmbit local els conceptes més internacionals, o Ismael L. Belda, una aposta clara en el camp de la investigació, o Vicent Martí, narrador sempre brillant i addictiu, redactor corrosiu i extrem, o Miquel Alberola, periodista de referència que havia d'eleva les entrevistes d'EL TEMPS a un nivell encara no superat, un nivell al qual s'arriba, segons ell mateix, “a través de la documentació, l'atzar, la troballa de vies de diàleg, les preguntes curtes i la humilitat: el redactor ha de desaparèixer en l'entrevista, perquè tot el mèrit és del personatge”. També hi havia Enric Sòria, un dels pocs escriptors mediàtics que, en la nostra llengua, ha conjugat de manera seductora eficàcia i erudició, i Fúlvia Nicolàs, periodista de raça.

De tot això, només podia eixir intensitat, color i tensió: potser hi havia massa energia jove concentrada de manera tan creativa com caòtica, que propiciava que les fílies i fòbies de tota mena —polítiques, periodístiques, personals—

A dalt, portada de commemoració dels primers deu anys d'EL TEMPS. Al costat d'aquestes ratlles, una de les primeres redaccions de Barcelona.

JORDI MOREIRA

Esplot promocional d'EL TEMPS de l'any 1990. Hi apareixen representants del món de la cultura, de l'art i del periodisme.

es traslladaren al dia a dia de la redacció. Amb poca experiència prèvia, aprenien a ser redactors “en una escola de periodisme, perquè en això també es va convertir EL TEMPS”, explica Climent. “Més tard hi va haver etapes en què els periodistes van optar per consolidar-se en la mateixa revista, però inicialment era una formació, un trampolí”, pensa Eliseu. “És cert —reconeix Enric Sòria—, ningú no t’ensenyava, però aprenies. Crec que arribàrem a ob-

**Vicent Sanchis
descrivia els seus
companys com a
“bons periodistes,
tocats pels déus
del bon humor”**

sessionar-nos amb la revista, amb la projecció que podíem donar-li, amb què podíem fer-ne”, recorda Enric. Vicent Sanchis, el director d’aquesta etapa, es definia ell mateix com a director equilibrista; descrivia un dia els seus companys com a “bons periodistes, tocats pels déus del bon humor i grans amics o enemics, segons el moment”. Escrivia, també, sobre aquell moment: “Recordo la precarietat —entusiasta— amb què redacció i empresa ens vam

El regal de la fidelitat

Les fotografies de Rafa Gil, Jordi Play o Joan Celià; les aportacions dels distints membres del departament de producció, maquetistes i dissenyadors gràfics, dels responsables dels arxius de fotografia i documentació, dels encarregats de publicitat, de recepció, d'administració, de subscripcions; tots formen part d'escenes vitals en el quadre de la història d'EL TEMPS. Com ho forma la secció d'opinió, que ara, en paraules de l'editor, "ha quedat reforçada amb articles més llargs i reflexius, i més aportacions internacionals". Augmentar el tiratge fins als 30.000 exemplars és una altra de les metes a curt termini. I continuar la política de publicació de suplementos i especials, com són EL TEMPS d'Història, EL TEMPS Ambiental, EL TEMPS Universitari, EL TEMPS d'Economia i l'impactant EL TEMPS d'Art. Els vídeos de la sèrie televisiva de Ramon Folch, *Mediterrània*; la col·lecció de fascicles *Pla-Fuster*, *la Història de la Marina Catalana*, *Les rutes del gust* o *la Història del Moviment Obrer* han estat, al costat de l'edició setmanal del *Tirant*, alguns dels regals més valorats pels lectors, sempre fidels. Ara mateix, la *Història de la Dona*. I després, la història continua.

J. M. O.

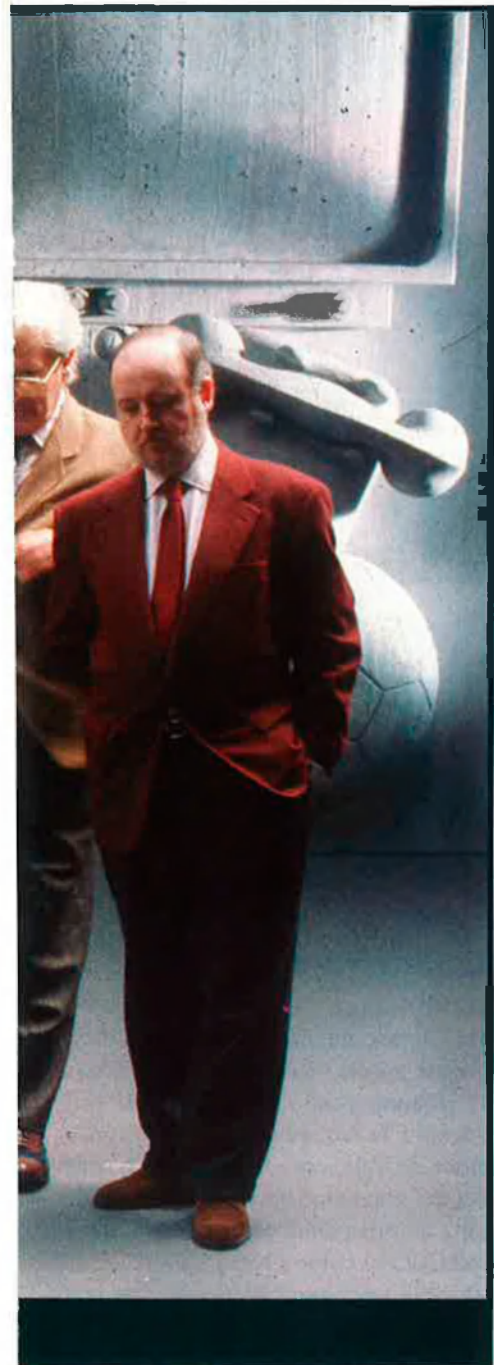
fer públics els resultats, vam haver de posar el *sí*, militantment molestos, i amb el neguit, a més, que en efecte a Espanya havia guanyat el *sí*, però a Catalunya, ho havia fet el *no*. I això no ho podíem especificar amb el recurs que ens havíem inventat per acabar el tiratge a temps."

Aquest pot servir com a exemple de les peripècies tècniques d'aquells dies, així com de les tribulacions derivades del desig d'explicar una realitat –la dels Països Catalans–, que els periodistes d'EL TEMPS han hagut de construir informativament cada setmana sense més ajut –no hi ha dades conjuntes, no hi ha res que facilite la feina– que la de les seues pròpies mans. "Érem pocs, i tots treballàvem amb diversos pseudònims per poder omplir pàgines; jo en tenia tres", apunta Enric Sòria. "Era complicat. En aquell moment hi havia poca gent que escriguera en català i la meitat de la revista l'havíem de traduir. Però tot tenia molt d'encant, i tots apreníem del no-res: l'únic que tenia estudis de periodisme era Sanchis", evoca Sòria, que actualment imparteix seminaris d'Humanitats a la Universitat Ramon Llull de Barcelona, i escriu al diari *Avui* i a l'edició valenciana d'*El País*. "La independència que teníem ens facultava per a ser periodísticament molt heterodoxos, i fins i tot impertinents, o molt pujats de to; m'agradaria que EL TEMPS tornara a animar la societat com ho va poder fer en aquella època: arribàrem tant a la gent que, a València, es va arribar a plantejar l'edició d'un diari en català." Un projecte que mai no s'ha dut a terme, però.

La mostra més evident d'heterodòxia va ser l'entrevista a Joan Fuster que la revista va publicar al 1987, en el seu tercer aniversari, i quan *Nosaltres, els valencians* complia vint-i-cinc anys. L'autor d'aquesta entrevista era Vicent Martí. El periodista, que, segons ell mateix, es regia pel lema "observar i descriure, amb tensió literària, la lligó primordial del mestre Ramon Barnils", va entrevistar Fuster de manera contrària a com ho feia la majoria de la gent. És a dir, de manera desmitificadora i crua. El resultat de la conversa, entre altres coses, va generar un text que, per distintes

moure [...]. Els equilibris arribaven, també, a la impremta i a la distribució. En aquells moments, el setmanari s'imprimia en màquina plana. Color a color, on n'hi havia. Era un ritual inacabable. [...] El dia del referèndum de l'OTAN, per exemple, teníem tota la revista tirada menys un plec i esperàvem a última hora per un color de la quadricomia de la portada: el negre que havia d'indicar sobre una papereta i una mà votant si havia guanyat el *sí* o el *no*. Quan es van

"Érem pocs, i tots treballàvem amb pseudònims per poder omplir pàgines", apunta Enric Sòria

Exemplar d'EL TEMPS de desembre del 1999 acompanyat de l'especial sobre l'any següent que EL TEMPS tradueix cada any de The Economist.

raons, va fer història, i va produir una polèmica salvatge entre partidaris i detractors. A la pregunta de per què pensa que es va produir tot aquell rebombori, Martí indica: "Irònicament, perquè era una entrevista massa fusteriana, feta des d'una adhesió incompleta. Històricament, perquè va precipitar passions i odis covats durant molts anys." "En aquell docudrama —opina—, l'única ànima de cànter era jo, l'única víctima. Lle-

“L’arribada del fax a la redacció de Baró de Càrcer va ser un fet històric”, recorda Lluch

gida ara, saquejada a consciència com ha estat, resulta un pèl patètic tot aquell rebombori no sols sentimental.”

Canvis. El “rebombori” es va allargar mentre va continuar aquell equip redaccional. Fúlvia Nicolàs va marxar a la redacció de Barcelona, i a València, Josep Ramon Lluch, el que va ser el primer maquetista d'EL TEMPS, es va convertir en director per distintes circumstàncies, amb Antoni Robles com a cap de redacció. De l'any 1988 al 1990 va estar al capdavant de la revista, que va alleugerir continguts. Preguntat Josep Ramon —que, com Robles, després va fer carrera vinculat a la televisió comercial— sobre què destacaria de la seua etapa al capdavant del setmanari, recorda la incorporació del fax a la redacció. Així, Josep Ramon va escriure: “Eliseu sempre va apostar per dotar de la revista d'avenços tecnològics. L'arribada del fax a la redacció de Baró de Càr-

cer va ser un esdeveniment històric, perquè encetà el camí imparable cap a la informatització del procés de producció i la interconnexió de les redaccions de València i Barcelona. Després del fax vingueren els ordinadors, el disseny europeu del mestre Enric Satué, la rotativa i el color a tota plana...”

I sí: la tecnologia avançava, i es consolidava en l'etapa següent, en què EL TEMPS es va convertir en el primer

EL TEMPS va ser el primer mitjà de València a utilitzar el Mac, i el primer de l'estat a la xarxa

“Fèiem un producte heterogeni perquè el nostre públic ho era”, diu Miquel Alberola

mitjà valencià informatitzat amb Macintosh; en el primer que comptaria amb la publicació d'una sèrie en català escrita per Manuel Vicent; en un mitjà que gaudiria d'una remodelació gràfica efectuada per una institució humana del disseny com és Enric Satué; amb una campanya televisiva d'infart coordinada per Lluís Bassats, i amb l'edició en fascicles del *Tirant lo Blanc*, de Joanot Martorell, il·lustrada per Sento i Mariscal, en una innovadora extensió a tot el país de la mateixa novel·la el 1991, quan feia cinc-cents anys de la seua publicació. Era l'època eufòrica de la Barcelona preolímpica, i EL TEMPS arribava a la màxima expressió amb un nou equip directiu: el que encapçalava Oriol Castany –el primer director ubicat a la redacció de Barcelona– i amb Miquel Alberola com a subdirector. Alberola, que va formar part de la redacció de València des de l'any 1986 fins al 1995, quan es va convertir en un dels caps de l'edició valenciana d'*El País*, defineix l'època de Castany com “una racionalització del caos; EL TEMPS va arribar a un sostre de qualitat, i es va convertir en més que un producte valencià, en un element periodístic de tot l'àmbit lingüístic”.

Alberola destaca, entre els records, “la llibertat absoluta” que ell mateix va viure. “Fèiem un producte heterogeni perquè el nostre públic, evidentment, ho era; pense que ens vam convertir en més d'allò que va ser la revista *Destino*.” Climent havia introduït a la redacció els setmanaris internacionals, i ell mateix va oferir la direcció a Oriol Castany perquè, quan el va conèixer, aquest duia unes revistes estrangeres sota el braç. Castany ha escrit sobre la seua experiència: “El més important va

ser aconseguir crear un equip de redacció que realment treballava com a equip, malgrat les distàncies entre València, Barcelona i Palma. Un equip jove, ambiciós i molt treballador que es creia EL TEMPS i que volia, per sobre de tot, convertir-lo en un setmanari tan normal com qualsevol altre setmanari europeu.”

El cap de redacció a València va ser Jordi Sebastià, un inesgotable redactor d'actualitat guardonat l'any 2002 amb el Premi Ramon Barnils de Periodisme d'Investigació; i a Barcelona, Assumpció Maresma, la instructora de reporters amb més paciència que ha passat per la casa. Al seu voltant va crear un equip de talent, del qual formaven part Oriol Malló, Pere Martí, Joan Marí, Eduard Voltas, Joan Morales, Montse Serra i Xènia Busé. Castany i Maresma van aconseguir que la “delegació” de Barcelona es convertira en una verdadera redacció que, amb originalitat i agosarament, es va trobar preparada per com-

EL TEMPS ha estat escola alternativa de periodisme i planter constant de periodistes de renom

petir amb qualsevol altra; la il·lusió d'aquests redactors era de foc. No obstant això, va patir cops durs. Per exemple, quan en plena ràtzia olímpica contra el nacionalisme, la Guàrdia Civil va acudir a la redacció d'EL TEMPS buscant Malló per engarjolar-lo. Assumpció diu: “Aquell timbre [el de la porta, quan la Guàrdia Civil va demanar pas] va ser un terrabastall per al país, per a la gent que el va patir –no oblidarem mai les tortures–, però també per a

15
Setmana Internacional de Música
Denia

del 19 al 25 d'agost de 2003
Auditori del Centre Social

Informació: Tel 965783656
E-Mail: cultura@ayto-denia.es
www.ayto-denia.es

ServiCAM
Venta de entradas
901 44 43 00 - www.101.es

Dijous 19
CENTENARI DEL NAIXEMENT DE RAFAEL ALBERTI
ORQUESTRA SIMFÒNICA ESTATAL ROSA VARGAS ZH
Supremes solista: Zoraida Juncadella
Director: Ramon Escalido

Dijous 20
TROMBONIS JAUME TOMAS
VICENT BALLETBÈ, guitarra
MIGUEL PEREZ, guitarra

Dijous 21
MÚSICA DE CÀMBRIA
SOUSAS DE HAMBURG
Solista: Enric Ricó

Dijous 22
CONCERT DE PIANO ARONICRAVICI, CLIPIN
LUDMIL ANGLEW

Dijous 23
RECITAL LIRIC
SANDRA PASQUEANA, soprano
RICARDO ESTRADA, piano

Dijous 24
DUO DE VIOLINS I PIANO
MELINDA MIGUEL, violín I
LEYDIA RAMÓN, piano

Dijous 25
CENTENARI DEL NAIXEMENT DE JOSÉ HERIBERTO
ORQUESTRA DE CÀMBRIA "RICARDO"
Solista: Enric Ricó
Supremes solista: Ruth Bascopé

TINA BAGUÉ / EL TEMPS

A dalt, imatge del consell assessor del col·leccionable *Història de la marina catalana*. A sota, presentació d'EL TEMPS d'Economia. Fabià Estapé i Josep Sorribes acompanyen E. Climent.

aquella redacció que havíem aconseguit que fos un equip periodístic de primera línia [...]. Fèiem periodisme i ens agradava molt, però a ells no els importava gens. Aquella redacció va haver de fer-se gran de cop, en un dia.”

Castanys, finalment, va tornar al món editorial d'on provenia –ara és el màxim responsable d'RBA Llibres– i Maresma, l'any 1992, el va substituir en el càrrec. Es va enfortir la redacció i, durant la seua gestió, Vicent Partal havia d'introduir EL TEMPS en el món d'Internet: aquest setmanari va ser, de fet, el primer mitjà de l'estat espanyol que

“José Ezkurra em va felicitar per ‘l'excel·lent periodisme’ que oferíem cada setmana”, destaca Joan Marí

va formar part dels serveis de la xarxa. Actualment, Maresma, al costat de Partal, gestiona Vilaweb.

Assumpció Maresma va deixar la direcció l'any 1995, i va ser substituïda per Joan Marí, periodista nascut a Formentera –ara treballa a TV3– que, amb Eduard Voltas –director de la revista revelació *Sàpiens* i potencial impulsor d'altres projectes en català– com a cap de redacció, va aprofundir en la renovació periodística de la redacció, empenyent el setmanari envers la recerca d'un lector encara més divers. La investigació també va ser una de les constants que, primer, a través d'un equip *ad hoc*, inspirat per Xavier Vinader, i després com un element que havia d'imregnar diverses seccions, van caracteritzar els objectius d'aquesta etapa. Marí, demanat per una anècdota de la seua època, ha escrit: “D'anècdotes, en record moltes, però la veritat és que de moment totes les que consider que paga la pena d'explicar són inconfessables.” Tot i així conserva un record especial que l'omple de satisfacció. “És una carta de José Ezkurra, director de la revista *Triunfo* i amb qui guard una molt esporàdica però sincera amistat, en què a més d'expressar-me la seua voluntat de subscriure's a EL TEMPS em manifestà la seua felicitació per ‘l'excel·lent periodisme de què setmana rere setmana gaudesc llegint la teua revista’. Venint de qui ve –opina Joan Marí–, la lloança passa davant, per ara, de moltes anècdotes.”

L'actualitat, el futur. El periodista de TV3 Jordi Fortuny va ser director després de Joan Marí. Durant la seua etapa va buscar un equilibri en les seccions. Per expandir el producte, entre altres recursos, va recórrer al reforçament de les seccions, especialment l'econòmica, que ell bé coneixia. La màxima normalització: aquesta era la meta. I traure profit de les característiques pròpies del setmanari, com la reflexió, el periodisme de profunditat o el discurs d'àmbit català. En aquell moment en el mercat espanyol els diaris s'havien apropiat del paper dels setmanaris espanyols mitjançant els suplementos setmanals, cosa que va perjudicar

molt el format setmanal. En aquest context el director entenia que EL TEMPS tenia un paper clar que havia de desenvolupar: "El pes de la televisió –escrivia Fortuny– continua avançant fins al punt que és l'única font d'informació de la majoria de la població. Aquesta realitat contamina els altres mitjans de comunicació i els obliga a adaptar-se a les regles del joc televisiu, basat en la gratuïtat, l'audiència, la immediatesa, la brevetat i les modes." I definia així les possibilitats reals del setmanari: "Fer una tria de la informació a la mesura dels interessos dels lectors d'EL TEMPS, donar-los les claus per a una interpretació intel·ligent d'allò que els explicaran o els han explicat la televisió i la ràdio, vet aquí un nou repte, un més, per als pròxims anys."

Un repte etern, que continua en l'actualitat, després que Fortuny tornara a TV3 per codirigir un dels programes estrella del Canal 33, *Àgora*. Actualment, el pes de les decisions periodístiques recau en un consell de redacció en què participen membres de les tres redaccions –Bàrbara Amorós, Miquel Payeras, Oriol Cortacans, Àlex Milian, Enric Rimbau, Lluís Bonada, Núria Cadenas, Juli Capilla, Rosanna Melià, Miquel Calvet i qui signa aquesta crònica– i el mateix editor, que ultima decisions. "L'editor marca les línies, com en el periodisme de tradició britànica –diu Climent–, però el consell de redacció té una importància major que en altres èpoques, amb unes àrees de treball molt establertes." Eliseu voldria, explica, dedicar-se només a EL TEMPS, "però no puc", reconeix.

Entre altres coses perquè es dedica a potenciar dia a dia la Institució Econòmica Ignasi Villalonga i la rehabilitació de l'edifici dels antics magatzems El Siglo, en el mateix cor de València, i on està previst que EL TEMPS trasllade la seua redacció pròximament. El setmanari ha resistit ofertes de compra per diversos grups mediàtics, i també l'animadversió d'Eduardo Zaplana, "estem en les antípodes del PP –explica l'editor– i Zaplana mantenia una obsessió personal contra nosaltres", però continua endavant amb nous plans. "La revista hauria de seguir un camí de crei-

EL TEMPS surt de la rotativa. Aconseguir que cada dilluns arribe el setmanari a tots els quioscos és un repte en un país tan desestructurat comunicativament com el nostre.

**Donar les claus
per a interpretar
la realitat, aquest
era el repte per a
Jordi Fortuny**

xement en crítica, agosament i investigació; publicarem la *Història de la Dona dels Països Catalans* en fascicles; hi ha el projecte d'editar un suplement mensual dedicat al pensament, i la voluntat de no deixar mai d'evolucionar, és clar." "Perquè EL TEMPS és, sobretot, matèria viva –opina–." I la vida no para de créixer.

Joan M. Oleaque